

Treball de camp exploratori del coneixement de la mediació escolar a un centre d'educació secundària del Maresme

Martí Nebot Leris**

Dr. Màrius Martínez Muñoz*

La mediació està en boca de tothom. Segurament l'augment de l'ús d'aquest concepte es pot atribuir a la seva connotació positiva, perquè té pretensions de millora interpersonal i és constructiva respecte d'altres pràctiques que, més que resoldre un conflicte, l'accentuen, com per exemple una comunicació reactiva o emprar la violència. Aquestes darreres han estat les més comunes per abordar els conflictes entre diferents parts, ja sigui des d'una picabaralla entre adolescents com de les macro-polítiques dels estats-nació. En els darrers temps s'ha pogut observar en innumerable ocasions com la mediació surt a la llum en diferents terrenys: en l'educació, a les taules de veïns i administracions i en la política. En aquest darrer es pot obtenir un clar exemple en el conflicte català dels mesos d'octubre i novembre de 2017 de com determinats agents feien una crida a la mediació i, fins i tot, alguns actius polítics com el lehendakari Urkullu s'oferien com a mediadors davant del conflicte creixent i en fase de polarització entre l'estat espanyol i el govern de la Generalitat. Però què s'entén per mediació en el sentit més ampli? Potser s'empra la paraula 'mediació' amb facilitat sense ben bé entendre en què consisteix? És d'esperar que un concepte com la mediació, que va ocupant cada volta més en l'imaginari social, educatiu i polític, sigui àmplia i aparentment conegut però pot tenir biaixos en la seva comprensió o errors en el significat i concepció per part d'aquells sectors, com en l'educatiu, on la mediació cada cop hi ocupa un paper rellevant i això pugui generar confusions en el seu abordatge. És per aquest motiu que l'objecte d'aquesta recerca consistirà a fer una exploració de quin és el coneixement de la mediació en aquest cas en el professorat d'un centre de secundària del Maresme, ja que, com es veurà més endavant els esforços en la implementació de la mediació han anat dirigits principalment cap a alumnes. El treball ha de respondre incògnites sobre com els/les professors/es conceben la mediació, i l'obtenir unes dades que permetin observar quin és l'estat de la qüestió de la mediació escolar i el coneixement d'aquesta pràctica en un centre escolar.

Context i història de la mediació escolar

La mediació escolar va originar-se als anys 60 als EUA estretament vinculada amb moviments que fomentaven la pau degut a la conflictivitat creixent a les aules, atribuïbles a un canvi de paradigma dins del món educatiu, un dels primers programes va ser el *Teaching students to be Peacemakers*, que tenia per objectiu apoderar als alumnes i conscienciar sobre com el conflicte és quelcom positiu per al canvi. Tenim altres exemples en el món anglosaxó als anys 70 i 80 on es dissenyen programes que

tenen la mediació com a eix vertebrador per la resolució dels conflictes, alguns dels programes incloïen la prevenció de consum de drogues, *bullying* o violència de gènere. En el cas d'Espanya es comença a parlar de mediació als anys 90 i els principals pioners van ser-ne el País Basc i Catalunya, en el cas del primer basava la mediació a partir dels moviments de pau dels americans i, en el cas del segon, l'interès per la mediació i la implantació de projectes es centrava més en joves amb conductes disruptives amb la institució educativa i no pas en treballar les relacions entre individus. Carrasco, Villà, Ponferrada, Casañas (2011).

Comparant els diferents *tempos* d'implementació de projectes de mediació escolar arreu del món l'objecte que ocupa aquí és esbrinar si la implementació i coneixement de la mediació en l'entorn escolar ha estat satisfactori o pel contrari cal aprofundir en difondre la cultura de la mediació com altres països han fet amb anys d'avantatge. En el cas català els professors han assumit el rol de transmetre valors i actituds així com actuar de referents per acomplir amb el procés educatiu dels alumnes. Tot i així, cal tenir en compte que la mediació escolar no pot estar centrada exclusivament amb l'alumnat com a origen dels conflictes sinó tenir una perspectiva holística de conformació de tots els agents implicats (famílies, personal no docent, professorat) i incloure els agents mencionats de la institució. Carrasco, Villà, Ponferrada, Casañas (2011). La tipologia de conflictes és multilateral, es dona entre professors i alumnes, entre alumnes, entre famílies i alumnes i entre famílies i professors. Tot i aquest caldo de cultiu que afecta a totes les parts de la institució es pressuposa que la principal font de conflictivitat a les aules prové entre alumnes i centra l'apoderament i coneixement de la mediació principalment a aquest col·lectiu i en un paper més secundari els altres actors.

Conceptualització de la mediació

Per a la comprensió del concepte de mediació escolar cal basar-se en diverses fonts per clarificar què s'entén per la mateixa i així comprovar, amb l'estudi de camp, quin és l'estat de coneixement amb l'exploració que s'ha dut a terme.

La mediació en conflictes es constitueix com un procés ordenat que s'inicia per la pèrdua de la capacitat negociadora de les persones en conflicte. Les parts estan "tancades" en llurs posicions i gràcies a l'ajuda d'una tercera persona, que no s'implica en la solució, es genera un nou espai de comunicació, i a la vegada d'aprenentatge, per ambdues. Aquesta característica d'aprenentatge, i per tant de transformació de la persona, és una de les claus per incorporar aquesta estratègia a l'espai educatiu. És una estratègia de resolució pacífica, en la que s'ofereix a persones amb un conflicte seure juntes, voluntàriament, amb una tercera part neutral. López Gil i Jorge de Prada de Pardo (2009).

Els àmbits d'acció de la mediació escolar segons Boqué (2005) són la formació per a la convivència, la prevenció de la violència, la intervenció davant del conflicte i reparació i conciliació. Per tant, la mediació escolar té com un dels principals punts l'aposta per valors de la cultura de la pau, l'abandonament de la violència, la convi-

vència i la prevenció centrada principalment en malentesos entre alumnes. Els professionals de l'educació han d'impulsar mesures eficaces per gestionar aquesta convivència que es basi en el diàleg, la deliberació, la interdependència i la no violència com a pilars. Per la part que assumeix l'alumnat la mediació impulsa la participació democràtica de conflictes, enforteix les relacions interpersonals i afavoreix al desenvolupament de competències dins d'un ordenament de valors cívics propis de democràcies. García-Raga i López (2014).

Pel que fa als principis de la mediació extrets a partir de Munné i McCragh (2006) concretats en els 4 primers principis:

Voluntarietat. El primer dels pilars de la mediació és que les parts voluntàries no tenen el deure d'assistir a la mediació si no és per pròpia voluntat, són lliures d'acollir-se o no a la mediació. Les persones implicades sempre poden abandonar el procés si ho creuen oportú.

Confidencialitat. Que obliga els participants del procés a no revelar informacions que s'han tractat en les sessions individuals a persones alienes i per tant s'ha d'atendre al secret professional, llevat que amb el consentiment de les parts es pugui revelar tal informació o documentació emprada. La confidencialitat de les parts s'ancora en el principi de bona fe les parts.

Imparcialitat i neutralitat. La imparcialitat de la persona mediadora que ha d'ajudar als participants a assolir l'acord pertinent sense imposar cap solució directa, mesura concreta o prendre-hi part en cap cas. El mediador no tindrà interessos respecte alguna de les parts, ni respecte del objecte del conflicte. El seu paper és el de catalitzador que dirigeix el procés, però no s'involucra en el mateix, essent neutral i procurant l'equilibri de les parts durant el procediment.

Caràcter personalíssim. Suposa que les persones que prenen part en el procés de mediació han d'assistir personalment a les reunions de mediació, sense que es puguin valdre per representants o intermediaris.

En base a tots aquests conceptes (objectius, principis i rols de la mediació) i per respondre als objectius del treball de camp s'ha elaborat un qüestionari dirigit al professorat, d'aquesta manera es comprova quin és l'estat actual de coneixement de la mediació. S'ha inclòs la formació, nombre d'hores de formació, conceptes teòrics de la mediació i valoracions subjectives de la mediació.

Resultats del treball de camp al centre de secundària

Un 86,4% dels professors respon correctament al concepte més genèric de la mediació, com una pràctica de resoldre conflictes entre dues parts mitjançant el diàleg amb el suport d'una tercera persona. El 60% dels professors creu que el mediador pot donar consells i/o opinions en les mediacions amb les parts. El 93,3% dels professors creu que el mediador no es pot posicionar a favor d'una de les parts. El 61,5% dels professors creu que l'àmbit d'actuació de la mediació inclou la violència domèstica o *bullying* escolar. El 86,7% dels professors creu que la mediació és voluntària. El 46,7% dels professors creu que es pot revelar informació confidencial de les parts

si aquestes hi estan d'acord davant del 53,3% que creu que no. El 46,7% ha escollit correctament els dos principis de mediació presentats (voluntarietat i neutralitat), un altre 46,7% ha escollit imparcialitat i arbitratge i un 6,7% imparcialitat i no-neutralitat. La mitjana d'autopercepció de coneixement de la mediació del 0-10 és de 6,07 i la moda un 7 entre professors. Un 52,9% opta per promoure la convivència basada en valors democràtics, consens i diàleg, davant d'un 28,6% per a l'enfortiment relacions interpersonals i un 7,1% per prevenir la violència. Un 53,3% ha rebut formació en mediació, dels quals el 50% ha estat a través del centre on treballa i un 37,5% a través de màster/post-grau. La mitjana d'edat és de 50,67 i el 80% de les persones que han realitzat el qüestionari són dones. Pel que respecta a nivell d'estudis un 46,7% són llicenciats, un 33,3% tenen màster/post-grau, dos d'ells en gestió de conflictes, i un 20% doctorat.

Conclusions i recomanacions

Realitzar més estudis on s'incorporin el màxim d'agents possibles de la comunitat educativa, ja que com més holístic sigui l'abordatge més probabilitats que la mediació escolar sigui un èxit. Aquest estudi s'ha centrat en el professorat com a col·lectiu sensible.

El coneixement global de la mediació en base al qüestionari per part del professorat és moderat, entenent que els apartats del concepte genèric de mediació, voluntarietat i posicionament ha obtingut alts percentatges en termes de coneixement de la mediació. Destacar, però, que d'altres apartats com donar consells en la mediació, confidencialitat i els principis de mediació han obtingut percentatges més baixos o equilibrats pel que fa al coneixement de la disciplina. Tot i que el centre participa de programes de mediació (Tutoria Entre Iguals) s'observa que la meitat del professorat han rebut formació en mediació en percentatges similars entre màster/post-grau i formacions del centre, per tant, caldria fomentar més formacions, almenys des del centre, per tal que el col·lectiu incorpori la pràctica mediadora en la seva professió. L'altra meitat no ha rebut cap formació. Més de la meitat del professorat veu la mediació com a pràctica de millora de convivència, incorporant el diàleg, consens i valors propis de democràcies com a via a seguir dins dels centres, per tant, tenen una percepció prospectiva de la disciplina i no tant com a mètode de prevenció de violència o enfortir les relacions interpersonals. Fomentar la cultura de la mediació en els centres per a prevenir conflictes, millorar la convivència escolar i apostar pel diàleg i el consens com a fites dels propers anys a tots els agents de la comunitat educativa.

Bibliografia

CARRASCO, Sílvia. VILLÀ, Rita. PONFERRADA, Maribel. CASAÑAS, Elisenda. 2011. *Llibre Blanc de la Mediació a Catalunya*. MUNNÉ, Maria i MAC

CRAG, Pilar. 2006. *Els 10 principis de la cultura de la mediació*. PRADA, de PRADO, Jorge. LÓPEZ GIL, José Aurelio. 2009. *La mediació com a estratègia de resolució de conflictes en l'àmbit escolar*. BOQUÉ, Maria Carme. 2005. *Cultura de Mediació i canvi social*. GARCÍA-RAGA, Laura. LÓPEZ, Ramon. 2014. *La convivència escolar i la construcció de la ciutadania: balanç retrospectiu i desafiaments del futur*.

** Martí Nebot i Leris, llicenciat en Sociologia i en Màster en Mediació: Especialitat en Mediació Familiar i en Mediació en els àmbits de Dret Privat. Autor.

* Dr. Màrius Martínez Muñoz, mentor.